

BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİ ALGISI (ELAZIĞ ÖRNEĞİ)

Perception of Individual Pension System (Elazığ Example)

Hasan UZUN*

Bekir ARSLAN**

Geliş Tarihi: 01.08.2018/Kabul Tarihi: 03.09.2018

Öz

Biliyoruz ki bir ülkelerin sigortacılık sektörünün boyutu ile sosyal ve ekonomik gelişmişlik düzeyi arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır.

Bireysel emeklilik sistemi, rahat bir emeklilik süreci ve vergi avantajı ile gündeme gelmiş bir devlet politikasıdır. Ancak 2017 yılında gerçekleştirilen otomatik katılım düzenlemesi beklentiyi karşılamamıştır. Öyle ki, BES'e otomatik dahil edilen çalışanların yüzde 60'ı sistemden kendi isteği ile çıkmıştır. Bu nedenle konunun irdelenmesi her açıdan önemli ve gereklidir. Amacımız kişilerin BES'den bilgi eksikliğinden mi yoksa sosyo-ekonomik nedenlerden dolayı ayrıldıklarını tespit etmek ve elde edilen sonuçlar üzerinden çözümler üretmektir.

Anahtar Kelimeler: Emeklilik, Sigorta, Bireysel Emeklilik Sistemi

Abstract

We know that there is a close relationship between the size of the insurance sector in a country and the level of social and economic development.

The private pension system is a state policy with a comfortable retirement process and tax advantage. However, the automatic participation arrangement in 2017 did not meet the expectations. As a matter of fact, 60 percent of the employees, who are automatically included in the PPS, have come out of the system voluntarily. Therefore, it is important and necessary to examine the subject in every respect. Our aim is to determine whether people are lacking information from the PPS or because of socio-economic reasons and to produce solutions through the results obtained.

Keywords: Pension, Insurance, Private Pension System.

1.Giriş

İnsanoğlu doğumundan ölene kadar sürekli bir risk altındadır. Belirli olmayan ve her daim yaşanabilecek bu risklere karşı insanoğlu, hem maddi zararlarını karşılamak hem de güven altında yaşamak için sosyal güvenlik olgusunu geliştirmiştir. Bu nedenle sosyal devlet anlayışının vazgeçilmez bir unsuru olarak anayasayla teminat altına alınmıştır.

* Dr. Öğr. Üyesi, Fırat Üniversitesi, İİBF, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Böl.

** Fırat Üniversitesi, İşletme Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Öğrencisi.

Harari'ye (2017:256) göre ilk hayat sigortası (sosyal güvenlik) 16. Yüzyılda İskoçya'daki presbiteren din adamları (Alexander Webster ve Robert Wallace) tarafından hayata geçirilmiştir. Dolayısıyla sosyal güvenlik kavramı tahmin edilenin aksine çok eski bir geçmişe sahiptir.

Sigorta kavramının diğer bir yüzü olan bireysel emeklilik sistemi, her geçen gün önemini arttıran sosyal bir olgudur. Gelişmiş toplumların ortak noktalarından biri de sosyal güvenlik bağlamında sigorta sisteminin gelişmiş olmasıdır.

Ülkemizde emeklilerin sayısının artması ve nüfusun giderek yaşlanması (Ünal, 2015:236) sosyal güvenlik sisteminin, emeklilerin primlerini karşılamasında sıkıntılar yaşatmaktadır. Bireysel emeklilik sistemi bu noktada, sosyal güvenlik sistemi için bir tamamlayıcı rol oynamaktadır. Şöyle ki; bireylerin fiili olarak çalıştıkları süre boyunca biriktirdikleri kazançları; bireysel anlamda emeklilik dönemlerinde kişiye ek bir gelir, yaşam kalitesi ve refah sağlarken, ülke açısından; yatırılan fonların uzun vadede yatırıma dönüşmesini ve ekonomik canlılığı sağlamaktadır. Dolayısıyla yaşanabilecek enflasyon minimize edilerek, kamunun üzerindeki sosyal güvenlik yükü de hafifletilmiş olmaktadır (Ünan ve Karayazgan, 2009: 15; Özbek, 2006: 77). Kısacası bireysel emeklilik sistemi; bireyin hayat standardını arttırmayı, kamudaki ekonomik yükü azaltmayı amaçlayan gönüllülük esasına dayanan özel bir emeklilik sistemidir.

Bu bağlamda yapılan çalışma ile durum tespitini yapmak, nerede olduğumuzu anlamak ve anlamlandırmak amaçlanmaktadır.

2.Kavramlar

2.1.Emeklilik

İş hayatında yer alan her bireyin, belli bir çalışma süresi sonunda karşı karşıya kalacağını bildiği bir olay olarak kabul edilebileceği (İpek, 2017: 64) gibi emeklilik kavramı, aynı zamanda çalışan bireyler için bir statü değişimini ya da bireyin hayatında baş başa kalması muhtemel olan bir yeniden sosyalleşme sürecini de ifade etmektedir (Sevim ve Şahin, 2007: 197). Atchley (1989) ise emekliliği balayı, düş kırıklığı, yeniden uyum, denge ve sonlanma şeklinde beş evrede incelemektedir (Atchley, 1989'dan akt., Şahin Baltacı ve Selvitopu, 2012: 803).

Emeklilik hukuki, ekonomik, fizyolojik, psikolojik ve sosyal olmak üzere dört boyutta da incelenmektedir. Hukuki boyut, çalışan bireylerin emekli olma hakkına; ekonomik boyut emeklilik ikramiyesi ve emeklilik aylığına; fizyolojik boyutu ise fiziki güç kaybı ve sağlık sorunlarına; psikolojik boyut

bireyin statü ve saygınlık kaybı ile birlikte yaşayacağı uyum sorununa; sosyal boyut ise bireyin sosyal çevresi ve ilişkilerindeki değişime vurgu yapmaktadır (Şen, 2015: 315).

Ülkemizde çalışanlara tanınan Anayasal haklardan biri olan emeklilik, Fransa ve Almanya gibi ülkelerde de çalışanlara, yapmış olduğu hizmetler karşılığında tanınan bir hak olarak kabul edilmektedir. Bu hak, çalışan bireylerin yaşlanıp çalışma güçlerini kaybettiklerinde, geçmiş dönemdeki emeklerinin karşılığında kendilerine tanınan dinlenme hakkı ve yaşamlarını sürdürebilmeleri için bağlanan geliri kapsamaktadır (Tortop, 1994:77). Hiç kuşkusuz, emeklilere yaşamlarının geri kalan kısmında çalışmaksızın, belirli bir gelirin bağlanması, toplumsal barış için sosyal, psikolojik ve ekonomik bir gerekliliktir.

2.2.Sigorta

Sigorta, şahısların yaşamı boyunca istemsiz bir şekilde karşılaşılabilecekleri risk ve ekonomik boyutunu minimum düzeye indirmek amacıyla, bugünden geleceği garanti altına alma çabası, kişilerin hayatlarında karşılaştıkları tehlikelerinin önlenememesi ve bu oluşacak tehlikelere karşı kişilerin belirsizlik içinde değil de güven içinde olabilmesi ya da oluşabilecek zararların ve tehlikelerin maddi boyutunu en alt seviyeye indirgeme (İncidüzen, 2008:3) çabasıdır. Karaman'a (2010:9) göre ise, kişilerin ve kurumların gelecekte yaşayacakları tehditlere karşı bugünden katlandığı ekonomik tutarlılıktır. Ya da bireylerin kişisel çıkarlarını, çeşitli tehlikelere karşı koruma amaçlı yapılan sözleşmelerdir (Marşap, 2007:6).

2.3.Bireysel Emeklilik Sistemi

Ülkeden ülkeye uygulama olarak farklılık gösteren bireysel emeklilik sistemi sürekli olarak çağın gerekleri doğrultusunda kendisini yenilemiştir. Birçok (gelişmiş) ülkede uygulanmaya başlanan bireysel veya özel emeklilik sistemi, emeklilik kavramına yeni bir bakış açısı kazandırmıştır. Aslında dünya genelinde sistemin 40 yıla yaklaşan bir geçmişi vardır. Elkatmış'a (2012: 82) göre, özel emeklilik sistemi geliştirmekte olan ekonomilerde ilk olarak Şili'de 1980 yılında hayata geçirilmiştir. Bunu yaklaşık 10 yıl süre sonra Peru takip etmiştir. Diğer Latin Amerika ülkelerinde ve Avrupa'da, Polonya'da uygulamaya sokulan fon sistemlerinde referans olarak Şili ve Peru modeli esas alınmıştır.

Bireysel emeklilik sigortası hayatımıza 7 Nisan 2001 tarihinde 4602 sayılı kanunla girmiştir (Önder, 2010: 39). T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığına göre (bireyselemlilik.gov.tr/tarihce.htm,21.03.2015), bireysel emeklilik tasarruf ve yatırım sistemi ikinci emeklilik geliri ile bireylerin emeklilikte refah seviyelerinin artmasına, alt yapı yatırımları ve uzun vadeli yatırı-

rımlara kaynak yaratılarak sistemin yeni iş ve istihdam olanakları yaratmasına, sosyal güvenliğin kapsamının artmasına ve kamunun sosyal güvenlik kaynaklanan yükünün azaltılmasına, mali sektörde uzun vadeli fonların artmasına böylece mali sektörün daha sağlıklı işlemesine, enflasyonla mücadele ve istikrarlı büyümeye olumlu katkı sağlamasına, kurumsal yatırım stratejileri piyasalardaki dalgalanmaları ve spekülasyonları azalmasına, sermaye piyasası derinleşmesine olanak sağlayacak bir özel emeklilik sistemidir.

Bireysel emeklilik sisteminin özelliklerini 7 madde halinde açıklayacak olursak;

Sisteme 18-45 yaş arasındaki herkes kendi isteği doğrultusunda dahil olabilmektedir,

Kişilerin sağladıkları tasarruflar Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) mevzuatına göre değerlendirilmektedir,

Kişiler yatırılabileceği miktara göre emeklilik sözleşmesinin risk gelir ve yatırım faktörlerini, şirketlerin en az üç farklı şekilde sunacağı faktörlere göre tercih hakları bulunmaktadır,

Fonlarda toplanan tasarrufların yatırımlara dönüştürülmesi, kişilerin tercihlerine göre sabit getirili veya değişken getirili olabilir,

Kişilerin tercih ettikleri emeklilik şirketlerine sözleşmelerinde belirledikleri süre boyunca dahil olup o süre bittikten sonra başka bir emeklilik şirketine geçmesi ve tasarruflarının o şirkete aktarılması hakkının tanınması,

Kişilerin yatırdıkları fonlar Sermaye Piyasası Kuruluna bağlı olan İMKB Takas ve Saklama Bankası A.Ş. tarafından saklanmaktadır, Bireysel emeklilik sistemini denetleyen kurumlar, Hazine Müsteşarlığı (HM) Bağımsız Denetim Kurumları ve SPK, gözetleyen kurumlar ise Takasbank ve Emeklilik Gözetim Merkezidir.

Bireysel emeklilik sisteminde emekli olabilmek için en az 10 sene belirlenen primi düzenli olarak yatırıp 56 yaşını tamamlama şartı vardır. Sistem bu şekilde kişilerin uzun dönemli olarak tasarruf yapmasına fırsat vermektedir. Bireysel emeklilik sistemine katılımın daha fazla olması ve tercih edilmesi için devlet tarafından vergi avantajları ve bazı teşvikler yapılmaktadır (<http://www.tcmb.gov.tr/yeni/evds/yayin/finist/bolumIV-13.pdf>, Mayıs, 2013).

3. Araştırmanın Metodu

Bu çalışma nicel bir araştırmadır. Nicel araştırmalarda; olguların, olayların ve eylemlerin nesnelleştirerek; gözlemlenebilir, ölçülebilir ve sayısal olarak ifade edilebilir bir hale getirilmesi mümkündür. Aynı zamanda nicel

araştırma metodu, kişilerin güncel bir olguyu, olayı ve eylemi kendi algı çerçevelerinden nasıl değerlendirdiklerini gösteren sayısal anlatımları da içermektedir. Dolayısıyla nicel araştırma metodunu tercih etme sebebimiz; konumuzun, nicel veriler doğrultusunda analizinin yapılacak olmasıdır.

3.1. Araştırmanın Uygulanması ve Veri Toplama Teknikleri

Elazığ'da yaşayan on sekiz yaş üstü çalışan ve çalışmayan kadın ve erkeklere uygulanan anket, araştırmanın başlıca veri toplama tekniğidir. Kişilere uygulanan anketler; tanımlayıcı sorular ve kişilerin bireysel emeklilik sistemini algılama düzeylerini ölçmeye dayalı sorular olarak iki gruptan oluşmaktadır. Birinci bölümdeki sorular (1-7), ankete katılan bireylerin sosyo-ekonomik yapısını ve bireysel emeklilik sistemine giriş nedenlerini anlamaya yönelik sorulardan oluşmaktadır. İkinci bölümdeki sorular (8-28) ise bireylerin bireysel emeklilik sistemi algısını ölçmeye dayalı; konu hakkındaki bilgi düzeyleri ile ilgili sorulardan oluşmaktadır.

Görüşme esnasında özellikle, görüşme yapılan kişinin yönlendirilmemesine azami özen gösterilmiştir. Bu amaçla görüşmecilere istedikleri soru veya soruları cevaplayabilecekleri söylenmiştir. Görüşmeye başlarken, görüşme yapılan kişiye araştırmanın amacının ne olduğu, kimliğinin kullanılmayacağı, araştırmanın sonuçlarının nasıl kullanılacağı gibi konularda bilgilendirmeler yapılmıştır.

Görüşmeler esnasında görüşmecilere sağlanan bu özgür ortam ile görüşmecilerin güveni kazanılarak en doğru cevaplara ulaşılmak amaçlanmıştır.

3.2. Çalışmanın Evren ve Örnekleme

Araştırmanın evreni, konusu itibarı ile Elazığ'da yaşayan on sekiz yaş üstü kadın ve erkeklerden oluşmaktadır. Ancak Elazığ'da yaşayan on sekiz yaş üstü kişilerin tamamına anketin uygulanması sosyo-ekonomik açıdan mümkün görülmediği için, örneklem grubu basit tesadüfi örneklem kullanılarak 200 kişiden oluşturulmuştur. Anketler uygulanırken yaş, cinsiyet ve çalışıp çalışmama kriterleri göz önüne alınarak uygulanmıştır. Örneklemimizin dağılımı ise 99 kadın ve 101 erkekten oluşmaktadır. Araştırma bulgularımızın temsil niteliğini arttırmak için 99 kadından 50'si çalışan, 49'unu çalışmayan kişilerden oluşturduk. Örneklemin diğer yarısını oluşturan 101 erkek de aynı teknikle 51'i çalışan 50'si çalışmayan şeklinde iki gruba ayrılmıştır. Örneklem grubunun kadın ve erkek sayısının eşit olması Elazığ'da yaşayan on sekiz yaş ve üzeri kadın ve erkek sayılarının eşit düzeyde olmasından (TUİK verileri) kaynaklanmaktadır.

3.3. Araştırmanın Analizi

Uygulanan 200 adet anketin 99'u kadınlara, 101'i erkeklere uygulanmıştır. Anket sonuçlarının değerlendirilmesinde ise "SPSS 25.0" sürümü kullanılmıştır. Ölçeğin toplam güvenilirlik oranı (cronbach's alpha) ise %96, 4 olarak tespit edilmiştir. Elde edilen veriler yüzdeler ve ki kare tabloları ile değerlendirilmiş olup, ortak, farklı ve etkileşim noktaları ortaya konulmaya çalışılmıştır. Aynı zamanda anketleri uyguladığımız kişilerin mevcut durumunu açıklayan gözlem ve bilgileri de yorumlarda kullanılmıştır.

4. Bulgular ve Yorumlar

Tablo 1. Demografik Değişkenler Tablosu

Cinsiyet	Frekans	Yüzde
Erkek	101	50.5
Kadın	99	49.5
Toplam	200	100.0
Yaş	Frekans	Yüzde
18-25	48	24.0
26-35	85	42.5
36-45	38	19.0
46-55	20	10.0
56 ve ÜSTÜ	9	4.5
Toplam	200	100.0
Eğitim Durumu	Frekans	Yüzde
Okur-yazarlık yok	3	1.5
Okur-yazar	5	2.5
İlkokul mezunu	21	10.5
Ortaokul veya lise mezunu	49	24.5
Lisans veya ön lisans mezunu	115	57.5
Yüksek lisans veya doktora mezunu	7	3.5
Toplam	200	100.0

Aşağıdaki tablo, medeni durum ile BES yaptırma arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Buna göre katılımcıların medeni durumları incelenmiş; 200 katılımcıdan %60'ının evli, %35'inin bekar, %2'sinin dul ve %3'ünün boşanmış olduğu görülmektedir. BES olanlar ile olmayanların, medeni durumları karşılaştırıldığında görüyoruz ki, BES'i en fazla evli olanlar, en az ise dul ve bekâr olanlar yaptırmıştır. Dolayısıyla evli olmanın vermiş olduğu sorumluluk ve gelecek kaygısı, kişileri BES yapmaya yönlendirmiştir.

Tablo 2. Medeni Durum ile Bireysel Emeklilik Sigortası Olan/Olmayan Arasındaki İlişki

Medeni Durum	Bireysel Emeklilik Sigortası Olanlar/Olmayanlar		Toplam
	Evet	Hayır	
Bekâr	24 34,3%	46 65,7%	70 100,0%
Dul	1 25,0%	3 75,0%	4 100,0%
Boşanmış	3 50,0%	3 50,0%	6 100,0%
Evli	72 60,0%	48 40,0%	120 100,0%
Toplam	100 50,0%	100 50,0%	200 100,0%

Tablo 3. Bireysel Emeklilik Sigortası Olan/Olmayan İle Gelir Arasındaki İlişki

Aylık Gelir Durumu	Bireysel Emeklilik Sigortası Olanlar/Olmayanlar		Toplam
	Evet	Hayır	
0-1400	7 11,3%	55 88,7%	62 100,0%
	7,0%	55,0%	31,0%
1401-2800	51 61,4%	32 38,6%	83 100,0%
	51,0%	32,0%	41,5%
2801-4200	24 77,4%	7 22,6%	31 100,0%
	24,0%	7,0%	15,5%
4201-5600	12 75,0%	4 25,0%	16 100,0%
	12,0%	4,0%	8,0%
5601 ve üzeri	2 75,0%	2 25,0%	8 100,0%
	6,0%	2,0%	4,0%
Toplam	100 50,0% 100,0%	100 50,0% 100,0%	200 100,0% 100,0%

Tablo 4. Yaş İle Bireysel Emeklilik Sigortası Olan/Olmayan Arasındaki İlişki

Yaş	Bireysel Emeklilik Sigortası Olanlar/Olmayanlar		Toplam
	Evet	Hayır	
18-25	10 20,8% 10,0%	38 79,2% 38,0%	48 100,0% 24,0%
26-35	60 70,6% 60,0%	25 29,4% 25,0%	85 100,0% 42,5%
36-45	25 65,8% 25,0%	13 34,2% 13,0%	38 100,0% 19,0%
46-55	5 25,0% 5,0%	15 75,0% 15,0%	20 100,0% 10,0%
56 ve üstü	0 0,0% 0,0%	9 100,0% 9,0%	9 100,0% 4,5%
Toplam	100 50,0% 100,0%	100 50,0% 100,0%	200 100,0% 100,0%

Tablo 5. Yaş İle Bireysel Emeklilik Sigortası Açılımı Arasındaki İlişki

Yaş	BES'in Açılımı				Toplam
	Bingöl Elektrik Santrali	Bireysel Emeklilik Sigortası	Sendika	Siyasi Parti	
18-25	1 2,1%	47 97,9%	0 0,0%	0 0,0%	48 100,0%
26-35	2 2,4%	82 96,5%	0 0,0%	1 1,2%0	85 100,0%
36-45	3 7,9%	35 92,1%	0 0,0%	0 0,0%	38 100,0%
46-55	4 20,0%	15 75,0%	1 5,0%	0 0,0%	20 100,0%
56 ve üstü	4 44,4%	5 55,6%	0 0,0%	0 0,0%	9 100,0%
Toplam	14 7,0%	184 92,0%	1 0,5%	1 0,5%	200 100,0%

Ankete katılan katılımcıların aylık gelirlerinin dağılımına bakıldığında; 62 kişi (%31) 0-1400 TL, 83 kişi (%41,5) 1401-2800 TL, 31 kişi (%15,5) 2801-4200 TL, 16 kişi (%8) 4201-5600 TL ve 8 kişinin de (%4) 5601 TL ve üzeri aylık gelire sahip oldukları görülmektedir. Katılımcıların %49'nun hizmet sektöründe çalışmasından dolayı sektör getirilerine bağlı olarak aylık gelirlerinin de ortalama bir seviye de olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

Genel olarak aylık gelirdeki artış ile bireysel emeklilik sigortası arasında doğru bir orantı olmadığı tespit edilmiştir. Özellikle 1401-2800 TL aylık geliri olan kişilerin daha fazla BES yaptırmış olması bu durumu teyit eder niteliktedir. Genel beklentinin aksine maddi durumu iyi olan kişilerin BES yaptırmadığı görülmektedir. Maddi durumu iyi olan kişilerin BES yaptırmama oranlarının düşük çıkması hem sosyal hem ekonomik açıdan değerlendirilebilir. Maddi durumu iyi olan kişiler, ekonomik açıdan mevcut durumlarını güvence olarak görmektedir. Sosyal açıdan bu durum; bu sürecin bir yaşam tarzını gerekli kılması ile açıklanabilir.

Tablo 4 incelendiğinde, örneklem grubunun yaş aralıklarının frekans dağılımı; %24 ile 18-25 yaş aralığında, %42,5 ile 26-35 yaş aralığında, %19 ile 36-45 yaş aralığında, %10 ile 46-55 yaş aralığında ve %5,5 ile 56 ve üstü şeklinde oluşmaktadır. Örneklemin en fazla yaş aralığını ise %42,5 ile 26-35 yaş aralığı oluşturmaktadır. Yaş aralıklarına göre BES yaptıran ve yaptırmayanlar karşılaştırıldığında görüyoruz ki, en fazla BES %60 ile 26-35 yaş aralığındadır. Öte yandan en fazla BES yaptırmayan yaş aralığı ise %38 ile 18-25 yaş aralığı olduğu görülmektedir. 56 ve üstü yaş aralığında ise hiç kimse BES yaptırmamıştır. Beklenti ve kaygı bu tablonun oluşmasında en önemli belirleyici olmuştur. En fazla bireysel emeklilik sistemine dahil olan yaş grubu, toplumsallaşmasını tamamlamış, toplumsal ve bireysel kaygıları (evlilik, çocuk, ebeveynlerin sorumlulukları, toplumsal beklenti vb.) olduğu düşünülen kişilerden oluşmaktadır. Tablo 4 genel olarak değerlendirildiğinde, yaşın bu süreci belirlediğini söyleyebiliriz. Yaş dilimi yükseldikçe kişilerin gelecek kaygısı dolayısıyla beklentisi azalmaktadır. Bu düşünce kalıbı doğru olarak BES'e olan ilgiyi azaltmaktadır.

Tablo 5' da kişilere BES'in açılımı sorularak yaş değişkenine bağlı olarak anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği tespit edilmek istenmiştir. Tablo 4 incelendiğinde tablo 5 de olduğu gibi yaşa bağlı olarak belirgin bir kümeleşme olduğu görülmektedir. Özellikle her iki tabloda da (4, 5) 26-35 yaş dilimindeki kişiler sorulan sorulara doğru cevap vermişlerdir. Dolayısıyla 26-35 yaş diliminin sosyo-ekonomik açıdan toplumsal ve ekonomik bir belirleyiciliği olduğu söylenebilir. Ayrıca yaş arttıkça bu olayın tersine döndüğünü kişilerin BES' i tanımlamakta zorlandıklarını da görmekteyiz. Bu da

toplumun kültürel kodlarında var olan yaşlandıkça hayattan kopma algısını göstermektedir.

Tablo 6. Bireysel Emeklilik Sigortası Olanların/Olmayanların Bireysel Emeklilik de Minimum Emeklilik Yaşı Konusundaki Bilgi Düzeyleri

Bireysel Emeklilik Sigortasında Minimum Emeklilik Yaşı	Bireysel Emeklilik Sigortası Olanlar/Olmayanlar		Toplam
	Evet	Hayır	
45 yaş	15 15,0%	38 38,0%	53 28,5%
52 yaş	9 9,0%	23 23,0%	32 16,0%
61 yaş	0 0,0%	3 3,0%	3 1,5%
56 yaş	65 65,0%	18 18,0%	83 41,5%
65 yaş	10 10,0%	15 15,0%	25 12,5%
Cevabını bilmiyorum	1 1,0%	3 3,0%	4 2,0%
Toplam	100 100,0%	100 100,0%	200 100,0%

Yukarıda ki tabloda katılımcılarımızın vermiş olduğu cevapların frekans dağılımı incelendiğinde; 83 kişinin (%41,5) soruyu doğru cevapladığı, 117 kişinin (%58,5) ise yanlış cevapladığı görülmektedir. Diğer tabloların sonuçları ile kıyaslandığında, örneklem grubunun bu soruya verdiği doğru cevap sayısı oldukça düşüktür. Özellikle toplumdaki emeklilik yaşı konusundaki son düzenlemenin kademeli ve farklı değişkenler üzerinden şekillendirilmiş olması bu konunun anlaşılmasını zorlaştırmıştır. Yine de tablo 6 bize, bireysel emeklilik sistemine dahil olan kişilerin bu konuda daha fazla bilgiye sahip olduğunu göstermektedir. Buda bize BES'e dahil olan kişilerin sürece bilinçli olarak dahil olduklarını göstermektedir.

Doğru cevap veren 150 kişiden 91'inin BES yaptırmış olması ve BES' i olan 100 kişiden 91'inin doğru cevap vermiş olması sürecin bilinçli şekillendirildiğini göstermektedir. Ayrıca BES' i olmayan 100 kişiden 59 kişinin bu soruya doğru cevap vermiş olması da toplumsal açıdan sürecin bilindiğini göstermektedir. Aynı zamanda bu sorunun doğruluk yüzdesinin yüksek çıkması (%75;150), kişilerin emeklilik yılını önemsemediğini göstermektedir.

Tablo 7. Emeklilik Süresi İle Bireysel Emeklilik Sigortası Olan/Olmayan Arasındaki İlişki

Bireysel Emeklilikte Emeklilik Hakkı	Bireysel Emeklilik Sigortası Olanlar/Olmayanlar		Toplam
	Evet	Hayır	
3 yıl	5 5,0%	13 13,0%	18 9,0%
5 yıl	3 3,0%	16 16,0%	19 9,5
7 yıl	1 1,0%	12 12,0%	13 6,5%
10 yıl	91 91,0%	59 59,0%	150 75,0%
Toplam	100 100,0%	100 100,0%	200 100,0%

Tablo 8. Cinsiyet İle Bireysel Emeklilik Sigortası Açılımı Arasındaki İlişki

Cinsiyet	BES'in Açılımı				Toplam
	Bingöl Elektrik Santrali	Bireysel Emeklilik Sigortası	Sendika	Siyasi Parti	
Erkek	10 9,9%	90 89,1%	1 1,0%	0 0,0%	101 100,0%
Kadın	4 4,0%	94 94,9%	0 0,0%	1 10,0%	99 100,0%
Toplam	14 7,0%	184 92,0%	1 0,5%	1 0,5%	200 100,0%

Tablo 8 incelendiğinde, görülüyor ki örneklem grubunun tamamına yakını (184 kişi, %92) bu soruyu doğru cevaplamış ancak genel beklentinin ötesinde, örneklem grubunu oluşturan kadın katılımcıların, erkek katılımcılardan daha fazla doğru cevap verdikleri görülmüştür. Dolayısıyla tablo 8'in verileri bize toplumsal öngörünün aksine kadınların bu alanda beklentinin üstünde bilgiye sahip olduğunu göstermektedir. Özellikle bilgi toplumunun en önemli girdisi olan kadınların, Elazığ gibi geleneksel bir toplum yapısına sahip bir ilde, kadınların bu soruya doğru cevap verme oranı mikro ve makro açıdan oldukça umut vericidir.

Katılımcılarımıza sorduğumuz, "Bireysel Emeklilik Sistemi'ne minimum katılma yaşı kaçtır?" sorusuna katılımcılarımızın %84,5'i (169 kişi) doğru cevap vermiştir. Dolayısıyla diğer tabloların verileri ile paralellik göstermektedir. Hem BES hakkındaki bilgi birikiminin yeterliliğini göstermektedir hem de kadınların bu konuyu içselleştirdiğini göstermektedir.

Tablo 9. Cinsiyete Göre Bireysel Emeklilik Sistemine Minimum Katılma Yaşı Konusundaki Bilgi Düzeyi

Cinsiyet	Bireysel Emeklilik Sistemine Minimum Katılma Yaşı					Toplam
	18 Yaş	23 yaş	28 yaş	45 yaş	Cevabını bilmiyorum	
Erkek	88 87,1%	6 5,9%	2 2,0%	4 4,0%	1 1,0%	101 100,0%
Kadın	81 81,8%	9 9,1%	3 3,0%	5 5,1%	1 1,0%	99 100,0%
Toplam	169 84,5%	15 7,5%	5 2,5%	9 4,5%	2 1,0%	200 100,0%

Tablo 10. Kadın ve Erkek Sayısı İle Bireysel Emeklilik Sistemine Katılma Oranları

Cinsiyet	Bireysel Emeklilik Sigortası Olanlar/Olmayanlar		Toplam
	Evet	Hayır	
Erkek	50 49,5%	51 50,5%	101 100,0%
Bayan	50 50,5%	49 49,5%	99 100,0%
Toplam	100 50,0%	100 50,0%	200 100,0%

Tablo 10, örneklem grubumuzu oluşturan kadın ve erkek sayısını, aynı zamanda kadın ve erkeklerin BES yaptıran oranlarını göstermektedir. Tablo 10, erkeklerin %49.5'inin BES yaptırdığını, %50.5'nin ise BES yaptırmadığını, kadınların ise %50.5'inin BES yaptırdığını, %49.5'inin ise BES yaptırmadığını göstermektedir. Dolayısıyla diğer tablolarda olduğu gibi kadınlar yine beklentinin üstünde bir durum sergilemektedir. Görülen o ki çalışmak sadece erkek işi algısının yanı sıra, sadece erkekler sigorta yaparlar algısı da değişmiştir. Toplumsal değişimin bir yansıması olarak kadınlarda kendi ve çocuklarının geleceklerini güvence altına almak için sürece dahil olmaktadır.

Katılımcılarımızın “Bireysel emeklilik sigortasını neden tercih edersiniz?” sorusuna vermiş oldukları cevapları ilk üçteki öncelik sırasına göre incelediğimizde; ilk olarak emeklilik döneminde ek bir gelir elde etmek için, ikinci olarak birikim için, üçüncü olarak %25 devlet katkısı için tercih ettiği görülmektedir. “Bireysel emeklilik sigortasını neden tercih edersiniz?” sorusuna BES’ i olan ve olmayanların vermiş oldukları cevaplara göre karşılaştırdığımızda ise; emeklilik döneminde ek bir gelir elde etmek için isteyen-

lerin %44,4'nün (28 kişi) BES' i olup, %55,6'sının (35 kişi) BES'inin olmadığı, BES 'i olmayan kişilerin de emeklilik döneminde ek bir gelir elde etmek için BES'e dahil olabilecekleri, birikim için tercih edenlerin %73,6'sının (39 kişi) BES' i olduğu ve bireysel emeklilik sigortasına bilinçli olarak kendi istekleriyle dahil oldukları, %25 devlet katkısı için tercih edenlerin üçte iki oranda BES' e dahil olduğu ve bu sebepten dolayı bireysel emeklilik sigortasını tercih ettiği, bireysel emeklilik sigortasını herhangi bir yakın arkadaşından veya tanıdığından dolayı tercih edenlerin ise %90,9'unun (10 kişi) BES'i olup hatır için bireysel emeklilik sigortası yaptırdığı, fon getirileri ve devlet denetimi olduğu için BES'e dahil olan ve olmayan katılımcıların ortalama olarak %50 civarın da olduğu, bireysel emeklilik sigortasına bazı sebeplerden dolayı dahil olup gönüllü olarak tercih etmeyen 2 kişi olup, (%5,1), 37 kişinin ise (%94,9) bilinçli ve gönüllü olarak kesinlikle bireysel emeklilik sigortasını tercih etmek istemediği görülüp ancak katılımcıların BES' e dahil olma sebepleri arasında ikinci sırada olan % 25 devlet katkısının olması, katılımcı sayısını doğrudan artıran önemli bir unsur olduğu sonucu tespit edilmiştir. Genel olarak gelecek kaygısı bu süreci belirleyen en önemli etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca bireysel emeklilik sigortası olan kişilerin hatır için bu sürecin içinde olduklarını ifade etmiş olmaları, geleneksel yapının azda olsa izlerini göstermektedir.

Tablo 11. Bireysel Emeklilik Sistemi Olanların/Olmayanların Bireysel Emeklilik Sistemini Tercih Sebepleri

Bireysel Emeklilik Sigortasının Tercih Sebepleri	Bireysel Emeklilik Sigortası Olanlar/Olmayanlar		Toplam
	Evet	Hayır	
%25 Devlet katkısı için	18 66,7%	9 33,3%	27 100,0%
Birikim için	39 73,6%	14 26,4	53 100,0%
Fon gelirleri için	1 50,0%	1 50,0%	2 100,0%
Devlet denetimi olduğu için	2 40,0%	3 60,0%	5 100,0%
Tercih etmem	2 5,1%	37 94,9%	39 100,0%
Emeklilik döneminde ek bir gelir elde etmek için	28 44,4%	35 55,6%	63 100,0%
Hatır için	10 90,9%	1 9,1%	11 100,0%
Toplam	100 50,0%	100 50,0%	200 100,0%

Tablo 12. Bireysel Emeklilik Sistemi Olanların/Olmayanların Bireysel Emeklilik Sisteminden Cayma Süresi Hakkındaki Bilgileri

Bireysel Emeklilik Sisteminden Cayma Süresi	Bireysel Emeklilik Sigortası Olanlar/Olmayanlar		Toplam
	Evet	Hayır	
10-20 gün	12 12,0%	28 28,0%	40 20,0%
21-30 gün	22 22,0%	24 24,0%	46 23,0%
31-40 gün	3 3,0%	10 10,0%	13 6,5%
41-50 gün	2 2,0%	2 2,0%	4 2,0%
60 gün	54 54,0%	29 29,0%	83 41,5%
Cevabını bilmiyorum	7 7,0%	7 7,0%	14 7,0%
Toplam	100 100,0%	100 100,0%	200 100,0%

Yukarıdaki soruya, katılımcılarımızın vermiş oldukları cevapların frekans dağılımı incelendiğinde; 83 katılımcının (%41,5) doğru cevapladığı, 103 katılımcının (%51,5) yanlış cevapladığı, 14 katılımcının (%7) ise bu soru hakkında herhangi bir bilgileri olmadığı görülmektedir. Katılımcılarımızın anketimizdeki sorulardan cevabını en fazla bilmediği sorunun “Bireysel emeklilik sisteminden cayma süresi kaç gündür?” sorusu olduğu da tespit edilmiştir. Aynı zamanda bireysel emeklilik sigortası olanlarında, en fazla yanlış cevap verdiği sorudur. Bu durum bireysel emeklilik sigortası yaptırılanların cayma düşüncesi ile sürece dahil olmadığını göstermektedir. İki değişken arasında yapılan karşılaştırma da ise, BES’ e dahil olanların yarıdan fazlasının 54 kişinin (%54) bu soruya doğru cevap verdiği, BES’ e dahil olmayan 29 kişinin de (%29) bu soruya doğru cevap verdiği görülmektedir. Görüldüğü gibi BES’ e dahil olanların bu soruya daha fazla doğru cevap vermiş olması, yine bireysel emeklilik sistemine dahil olanların bilinçli dahil olduklarını teyit eder niteliktedir.

Bireysel emeklilik sistemine yatırılan fonlar “Takasbank (hazine müsteşarlığı)” tarafından saklanmaktadır. Katılımcılarımızdan 86 kişi (%43) doğru cevap vermiştir. Katılımcılarımızın anketi cevapladığı sırada genelinen Takasbank (hazine müsteşarlığı) ile merkez bankası seçeneği arasında kal-

dığı görülüp, bu sebepten dolayı doğru seçenekten sonra en fazla işaretlenen seçenek 43 kişi (%21,5) ile Merkez Bankası seçeneği olmuştur.

Tablo 13. Bireysel Emeklilik Sistemi Olanların/Olmayanların Bireysel Emeklilik Fonları Hakkındaki Düşünceleri

Bireysel Emeklilik Sistemine Yatırılan Fonlar Saklandığı Fonlar	Bireysel emeklilik sigortası olanlar/olmayanlar		Toplam
	Evet	Hayır	
Bankalar	11	21	32
	34,4%	65,6%	100,0%
	11,0%	21,0%	16,0%
Emeklilik Şirketleri	18	12	30
	60,0%	40,0%	100,0%
	18,0%	12,0%	15,0%
Özel finans Kuruluşları	1	2	3
	33,3%	66,7%	100,0%
	1,0%	2,0%	1,5%
Takasbank (hazine müsteşarlığı)	56	30	86
	65,1%	34,9%	100,0%
	56,0%	30,0%	43,0%
Merkez Bankası	12	31	43
	27,9%	72,1%	100,0%
	12,0%	31,0%	21,5%
Cevabını Bilmiyorum	2	4	6
	33,3%	66,7%	100,0%
	2,0%	4,0%	3,0%
Toplam	100 50,0% 100,0%	100 50,0% 100,0%	200 100,0% 100,0%

Sorumuzu, BES' i olan ve olmayanların vermiş oldukları cevaplara göre kıyasladığımız da; Takasbank (hazine müsteşarlığı) cevabını veren katılımcılarımızın genelini BES' e dahil olduğundan dolayı %65,1'i (56 kişi) konuya hakim olarak doğru cevap verdiği, BES'e dahil olmayanların ise %34,9'unun (30 kişi) doğru cevap verdiği, sorunun cevabını bilmeyenlerin ise %66,7'sinin (4 kişi) BES'e dahil olmadığı görülüp, bireysel emeklilik sigortası olanların ise %33,3'nün (2 kişi) sorunun cevabını bilmediği tespit edilmiştir. Sorunun zorluk derecesine bakıldığında ve Merkez Bankası şikkının varlığı doğru cevap sayısını daha anlamlı kılmaktadır.

Ankete katılan katılımcıların eğitim durumları incelendiğinde; 3 kişinin okur-yazarlığı olmadığı, 5 kişinin sadece okur-yazar olduğu, 21 kişinin ilkökul mezunu olduğu, 49 kişinin ise ortaokul veya lise mezunu olduğu, 115

kişinin lisans veya ön lisans mezunu olduğu ve 7 kişinin de yüksek lisans veya doktora mezunu olduğu görülmektedir. Dolayısıyla katılımcıların genelini belirli bir eğitim seviyesine sahip olduğu söylenebilir. Tablo 14 bize, açık bir şekilde eğitim durumu ile BES arasında doğru bir ilişki olduğunu göstermektedir. Elde edilen verilere göre, eğitim durumu arttıkça bireysel emeklilik sistemine katılma oranları da artmaktadır.

Tablo 14. Eğitim Durumu ve Bireysel Emeklilik Sigortası Olan/Olmayan Arasındaki İlişki

Eğitim Durumu	Bireysel Emeklilik Sigortası Olanlar/Olmayanlar		Toplam
	Evet	Hayır	
Okur-yazarlık yok	0	3	3
	0,0%	100,0%	100,0%
	0,0%	3,0%	1,5%
Okur-yazar	0	5	5
	0,0%	100,0%	100,0%
	0,0%	5,0%	2,5%
İlkokul mezunu	1	20	21
	4,8%	95,2%	100,0%
	1,0%	20,0%	10,5%
Ortaokul veya lise mezunu	18	31	49
	36,7%	63,3%	100,0%
	18,0%	31,0%	24,5%
Lisans veya ön lisans mezunu	78	37	115
	67,8%	32,2%	100,0%
	78,0%	37,0%	57,5%
Yüksek lisans veya doktora mezunu	3	4	7
	42,9%	57,1%	100,0%
	3,0%	4,0%	3,5%
Toplam	100 50,0% 100,0%	100 50,0% 100,0%	200 100,0% 100,0%

Tablo 15 de eğitim düzeyi ile BES' in tanımlanması arasında bir ilişki olup olmadığı test edilmek istenmiştir. Katılımcıların eğitim durumları ile BES' in açılımına verdikleri cevaplar karşılaştırıldığında beklentinin de üstünde bir paralellik tespit edilmiştir. Öyle ki, eğitim düzeyi arttıkça doğru cevap verme oranı %100'e kadar artmaktadır.

Tablo 15. Eğitim Durumu İle Bireysel Emeklilik Sigortası Açılımları Arasındaki İlişki

Eğitim Durumu	BES'in Açılımı				Toplam
	Bingöl Elektrik Santrali	Bireysel Emeklilik Sigortası	Sendika	Siyasi Parti	
Okur-yazarlık yok	1 33,3%	1 33,3%	1 33,3%	0 0,0%	3 100,0%
Okur-yazar	2 40,0%	3 60,0%	0 0,0%	0 0,0%	5 100,0%
İlkokul mezunu	7 33,3%	14 66,7	0 0,0%	0 0,0%	21 100,0%
Ortaokul veya lise mezunu	4 8,2%	44 89,8%	0 0,0%	1 2,0%	49 100,0%
Lisans veya ön lisans mezunu	0 0,0%	115 100,0%	0 0,0%	0 0,0%	115 100,0%
Yüksek lisans veya doktora mezunu	0 0,0%	7 100,0%	0 0,0%	0 0,0%	7 100,0%
Toplam	14 7,0%	7 100,0%	184 92,0%	1 0,5%	200 100,0%

Sonuç

Bireysel emeklilik sistemi, her toplumda farklı şekillerde yaşanmaktadır. Özellikle refah düzeyi yüksek toplumlarda, bireysel emeklilik sisteminin amacına hizmet ettiği görülürken; gelişmekte veya az gelişmiş ülkelerde bu durum beklentinin altındadır. Bu durumun en önemli sebebi; sanayi devrimi ile hayat tarzımızda yaşanan hızlı değişimler ve çıktısı olan yeni yaşam formlarıdır. Teknoloji ve teknolojiye bağlı yaşanan değişimler, sigorta ve sigortacılığı bireysel ve toplumsal anlamda vazgeçilmez ve gerekli hale getirmektedir. Dolayısıyla bu süreçler doğru örgütlediği sürece bireysel emeklilik sistemi ve sigortacılık ülkelerde kabul görecektir. Aynı zamanda bu olgunun bir yaşam tarzını ifade ediyor olması, uzun soluklu içselleştirmenin gerekliliğini de göstermektedir.

Genel olarak yapılan analizlerin sonuçlarına göre; katılımcıların yarıdan fazlası bireysel emeklilik sistemi hakkında beklentinin üstünde bir bilgi birikimine sahiptir. Ayrıca kadınların tahmin edilenden daha fazla bireysel emeklilik sistemine dahil olduğu ve konu hakkında bilgi sahibi olduğu görülmektedir. Genel olarak eğitim durumu, yaş ve medeni durumun bu süreci olumlu yönde etkilediği de tespit edilmiştir. Öyle ki elde edilen verilere göre eğitilmiş kişiler bireysel emeklilik sistemine daha fazla dahil olmaktadır. Öte yandan sisteme en fazla dahil olan katılımcılar; evli, çocuk

sahibi ve 26-35 yaş aralığındaki kişilerden oluşmaktadır. Gelecek kaygısının bu süreci şekillendirdiği düşünülmektedir. Ayrıca beklentinin aksine ekonomik durumu iyi olan kişilerin bireysel emeklilik sistemine dahil olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Hatta bu durumun kişileri tam aksine bireysel emeklilik sisteminden alıkoyduğu görülmektedir.

Kadın ve erkeklerin bireysel emeklilik sistemine katılım oranları ve bireysel emeklilik sistemi hakkındaki bilgi birikimleri kıyaslandığında görülen o ki kadın ve erkekler aynı oranda ve aynı seviyede sürece dahil olmuşlardır. Bu durum kadının iç dünyadan, dış dünyaya açıldığının bir göstergesidir. Aynı zamanda bu durum kadınların iş hayatındaki istihdam sayılarında görülen artışında bir teyididir.

Çalışmamızın temel hipotezinin aksine yapılan çalışmadan anlaşılan o ki, toplumu oluşturan bireylerin yarısından fazlası bireysel emeklilik sistemi hakkında yeterli bilgiye sahiptir. Dolayısıyla bireysel emeklilik sistemine talebin yetersiz oluşu, bilgi eksikliğinden değil veya ekonomik nedenlerden dolayı değil, sosyo-kültürel nedenlerden dolayıdır. Genel anlamda yapılan çalışma göstermiştir ki, sosyolojik anlamda maddi kültür ve manevi kültürde yaşanan farklı içselleştirme süreci bu olguda da yaşanmaktadır. Bireysel emeklilik sistemi maddi kültürde olduğu gibi çabuk alınmakta ama manevi kültürde olduğu gibi zor içselleştirilmektedir.

Kaynakça

Atchley, R.C., (1989). A Continuity Theory of Normal Aging. The Gerontologist, 29, ss.183-190.

bireyselemeklilik.gov.tr/tarihce.htm,21.03.2015

Elkatmış M. A., (2012). “Bireysel Emeklilik Sistemi”, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s. 82.

Hararı, Y.N., (2017). Hayvanlardan Tanrılara, Sapıens, (Çev. Ertuğrul Genç), 28. Baskı, Kolektif Kitap, İstanbul.

<http://www.tcmb.gov.tr/yeni/evds/yayin/finist/bolumIV-13.pdf>, Mayıs, 2013.

İncidüzen M. A., (2008). “Özel Emeklilik Sistemleri ve Türkiye’de Ha-yat Sigortalarından Bireysel Emeklilik Sistemine Aktarım Süreci”, Marmara Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s.3.

İpek, C., (2017). Emeklilik Hayatında Uyum Sorunu ve Emeklilik Eğitimi, Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (AEÜSBED), Cilt 3, Sayı 1, ss. 60-72.

Karaman, D. vd., (2010). Sigortacılık, 1.Baskı, Beta Yayınları, İstanbul.

Marşap, B., (2007). Sigorta İşletmelerinin Sigorta Muhasebe Sistemi ve Muhasebe Standartları Açısından Değerlendirilmesi, MÖDAV Dergisi, Cilt: 9, Sayı: 1.

Önder, F., (2010). Bireysel Emeklilik Ekonomik Bir Analizi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahraman Maraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.39.

Özbek, N., (2006). 'Cumhuriyet Türkiye'sinde Sosyal Güvenlik ve Sosyal Politikalar', İstanbul Tarih Vakfı/Emeklilik Gözetim Merkezi, s.77.

Sevim, Y. ve Şahin, J., (2007). Toplumun yeni yoksulları: Emekliler (Şanlıurfa İli Örneği). Sosyoloji Araştırmaları Dergisi, 1, ss.195-207.

Şahin Baltacı, H. ve Selvitopu, A., (2012). Öğretmenlerin Emeklilik Dönemine ve Emekliliğe Hazırlık Eğitimine İlişkin Görüşleri, İlköğretim Online, 11 (3), ss. 800-812.

Şen, Y. F., (2015). Emeklilik Döneminde Yaşanan Sorunlara Yönelik Bir Çözüm Önerisi: İkinci İşe Hazırlık Eğitimi ve Emeklilik Kulüpleri, EKEV Akademi Dergisi, 19(64), ss.313-334.

Tortop, N., (1994). Personel Yönetimi, Yargı Yayınları, Ankara.

Ünal,Ç., (2015). Türkiye Nüfusunun Yaşlanma Endeksi ve Potansiyel Destek Oranlarının Dağılımı, Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 12-1, Sayı 23, ss.235-249.

Ünan, A. S. ve Karayazgan A., (2009). Bireysel Emeklilik Hukuk (1.baskı), Scala Yayıncılık, İstanbul.